

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วม กรณีศึกษา หมู่บ้านสามขา ตำบลหัวเสือ
อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง
ECOTOURISM MANAGEMENT BY COMMUNITY PARTICIPATION : A CASE STUDY OF
BAAN SAM KHA COMMUNITY, HUA SUEA SUB-DISTRICT,
MAE THA DISTRICT, LAMPANG PROVINCE.

กิตติศักดิ์ กลิ่นหมื่นไวย¹

¹คณะบริหารธุรกิจ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

Kittisak Klinmuenwai¹

¹Faculty of Business Administration, Northern College

(Received: July 25, 2020; Revised: November 18, 2020; Accepted: November 26, 2020)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วม กรณีศึกษา หมู่บ้านสามขา ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง และเพื่อหาแนวทางในการส่งเสริม การท่องเที่ยวไปพร้อมกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศใน พื้นที่ โดยศึกษาจากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการมีส่วนร่วม ของชุมชน เก็บข้อมูลจากแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างประชาชนในชุมชน จำนวน 300 คนและใช้ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำชุมชนจำนวน 3 คน โดยใช้สถิติพรรณนาเพื่อหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐานเพื่อวิเคราะห์เนื้อหาและวิเคราะห์ผลสรุปการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีความสามัคคีและมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศใน ระดับมาก ในด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการท่องเที่ยว ด้านการมีส่วนร่วมในการ ดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านการมี ส่วนร่วมในการประสานงานในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในขณะที่ด้านการมีส่วนร่วมในการร่วม รับผลประโยชน์จากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีระดับปานกลาง ข้อเสนอแนะในการศึกษาระยะ ถัดไป ควรที่จะศึกษาในรูปแบบการระดมความคิดเห็นร่วมกันของทุกฝ่ายที่จะมีส่วนเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะ เป็นหน่วยงานราชการในท้องถิ่น นักวิจัย รวมไปถึงเอกชนที่จะได้รับประโยชน์จากการส่งเสริม การท่องเที่ยวในพื้นที่ เพื่อร่วมกันศึกษาการกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิง สร้างสรรค์ในพื้นที่ชุมชน และแนวทางการกำหนดรูปแบบเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชนใกล้เคียง เพื่อเชื่อมโยงให้ครอบคลุม

คำสำคัญ: การจัดการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, การมีส่วนร่วมโดยชุมชน

ABSTRACT

This research aims to study of community-based ecotourism management: A case study of Baan Sam Kha community, Hua Suea Sub-district, Mae Tha District, Lampang Province. And to find ways to promote tourism as well as conserving natural resources for the benefit of ecotourism in the area by studying the concepts

and theories about tourism, ecotourism and community involvement. Data were collected from a questionnaire from a sample of 300 subjects in the community and 3 community leaders by in-depth interviews. Data was used by descriptive statistics to find mean and standard deviation to analyze content. The results found that most population was engaged in ecotourism management, coordination in management at a high level management participation in planning ecotourism management, coordination, tourism activity, and benefit were at a medium level. Suggestions for the next phase of study. It should also be studied in a form of brainstorming among all parties to be involved. Whether local government agencies, researchers and private individuals will benefit from promoting tourism in the area. To jointly study in the formulation of tourism activities and creative tourism in the community area. And guidelines for defining tourism routes of nearby communities to connect them to include

Keywords: Tourism management, Ecotourism, Communities participation

บทนำ

จังหวัดลำปางมีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะที่มีความหลากหลายเหมาะแก่การเดินทางเข้ามาเยือนของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น ดอยป่าเมี่ยง อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน อุทยานแห่งชาติดอยขุนตาล ที่ยังคงมีความอุดมสมบูรณ์และรักษาระบบนิเวศและยังเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญที่หล่อเลี้ยงชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจังหวัดลำปางมาตราប់เท่าทุกวันนี้ จังหวัดลำปางยังคงเอกลักษณ์ที่โดดเด่น โดยนารณ์มาเป็นพาหนะในการรับส่งผู้โดยสารมากกว่า 80 ปีแล้ว ปัจจุบันยังคงใช้เป็นพาหนะให้บริการนำนักท่องเที่ยวนั่งเยี่ยมชมสถานที่สำคัญจนถึงทุกวันนี้ (การท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง, 2562) และยังมีการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีสิ่งที่น่าสนใจอีกมากมาย ทั้งประวัติศาสตร์ วิถีชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ชาวลำปางได้สืบทอดไว้ให้ทุกคนได้สัมผัส ได้ศึกษาเพื่อเป็นความรู้ คือ หมู่บ้านสามขา ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะมีบทบาทที่เข้ามาช่วยในการพัฒนาชุมชนได้ครอบคลุมที่สุด เพราะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสามารถทำประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และเกิดผลกระทบน้อยที่สุดต่อทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของพื้นที่ที่เกิดการท่องเที่ยว ทั้งนี้เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นลักษณะ และรูปแบบของการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวโดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการสร้างรายได้ และสามารถช่วยให้เศรษฐกิจฟื้นตัวได้ในเวลาที่รวดเร็วกว่าภาคผลิตและบริการอื่นๆ แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับนี้ มุ่งเน้นการป้องกันแก้ไขผลกระทบด้านการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับแนวทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) และวิสัยทัศน์ประเทศไทยสู่ปี 2574 โดยน้อมนำแนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” และคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาใช้ในการจัดทำแผน เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบองค์รวมที่สร้างทั้งรายได้และกระจายรายได้

เป็นธรรมและยั่งยืน การส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศเป็นเครื่องหมายทางนโยบายเศรษฐกิจและสังคมของรัฐ ที่จะทำให้เงินตราหมุนเวียนอยู่ภายในประเทศ อีกทั้งยังเป็นตัวกระตุ้นสำคัญให้เกิดการขยายตัวทั้งด้านเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศอีกด้วย (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560)

หมู่บ้านสามขา ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง พื้นที่ทั้งหมดในหมู่บ้านจำนวน 16,291 ไร่ แยกเป็นพื้นที่สำหรับอยู่อาศัย พื้นที่ทำกิน พื้นที่สาธารณประโยชน์ และพื้นที่ต้นน้ำ ลำธาร มีความอุดมสมบูรณ์ของ ดิน น้ำ จึงทำให้มีการเกษตรเกิดขึ้นในหมู่บ้าน และได้มีการนำความรู้ทางการเกษตรเข้ามาเพื่อส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน ชุมชนมีการใช้ชีวิตความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย ดังแนวคิดของชุมชนที่ว่า “ชาวบ้านจำนวนมากได้หันมาดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง” (บุญเรือน เฒ่าคำ, 2562, สัมภาษณ์) มีคุณภาพชีวิตดีขึ้นกว่าเดิมมาก ผู้นำชุมชนและคณะมีการทำงานอย่างต่อเนื่องด้วยจิตสาธารณะ เสียสละ ทำเป็นตัวอย่างให้เห็นเรียนรู้จากการปฏิบัติ เกิดการสังสมภูมิปัญญา เกิดปราชญ์ชาวบ้าน มีความตื่นรู้ ใฝ่รู้รอบรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมทั้งภายในและภายนอกชุมชน จนกระทั่งมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาสำรวจและจัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางธรรมชาติ บ้านสามขามีความพร้อม ในเรื่องของสภาพภูมิศาสตร์ทางธรรมชาติ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา จึงนำสิ่งเหล่านี้มาเป็นจุดขายแต่ไม่ว่าอย่างไรก็ตาม เมื่อมีการท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่ชุมชน หากชุมชนไม่มีการจัดระบบการจัดการที่ดีพออาจทำให้สูญเสียทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่จากการสำรวจชุมชนบ้านสามขา ชุมชนได้มีแนวความคิดในการวางแผนที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่ชาวบ้านยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ของชุมชนและมีชาวบ้านบางส่วนไม่ให้ความร่วมมือ อาจเกิดจากความไม่เข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนโดยการมีส่วนร่วม จึงทำให้หมู่บ้านสามขาขาดความพร้อมในการจัดการทางการท่องเที่ยวของชุมชน เช่น การรองรับนักท่องเที่ยวเพราะหมู่บ้านสามขาเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาสัมผัสธรรมชาติและศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน และยังได้มีการเริ่มจัดบ้านพักแบบโฮมสเตย์ขึ้น เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน แต่ถ้าหากชุมชนไม่มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านต่างๆ อาจเกิดปัญหาต่างๆ ตามมาภายหลัง ซึ่งปัจจุบัน ชุมชนบ้านสามขาเริ่มมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ จำนวนมากเข้าไปสัมผัสวิถีชีวิตและกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชน ดังนั้นชุมชนหมู่บ้านสามขาควรรักษาเอกลักษณ์ทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและธรรมชาติของชุมชนมาเป็นจุดขายและศึกษาทำความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน เพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ และเพื่อให้คนในชุมชนสนใจและใส่ใจในสิ่งแวดล้อม ความสะอาดภายในชุมชนและจะได้มีองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีและองค์ความรู้อื่นๆ มาปรับใช้กับคนในชุมชน ปัจจัยเหล่านี้ทำให้ชุมชนหมู่บ้านสามขามีความพร้อมทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางธรรมชาติ วัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ ของชุมชนท้องถิ่นมีการจัดการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบโดยได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชน ทำให้หมู่บ้านสามขามีเอกลักษณ์ทางการท่องเที่ยวที่โดดเด่นและไม่เหมือนใคร จึงทำให้เป็นที่ดึงดูดความสนใจให้กับนักท่องเที่ยวทั่วไปที่มาเยือน และยังสร้างรายได้เข้าสู่ชุมชนอย่างต่อเนื่องและทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวมีเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ผู้วิจัยต้องการศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วมกรณีศึกษา ชุมชนหมู่บ้านสามขา ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง โดยการศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนในหมู่บ้าน ต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

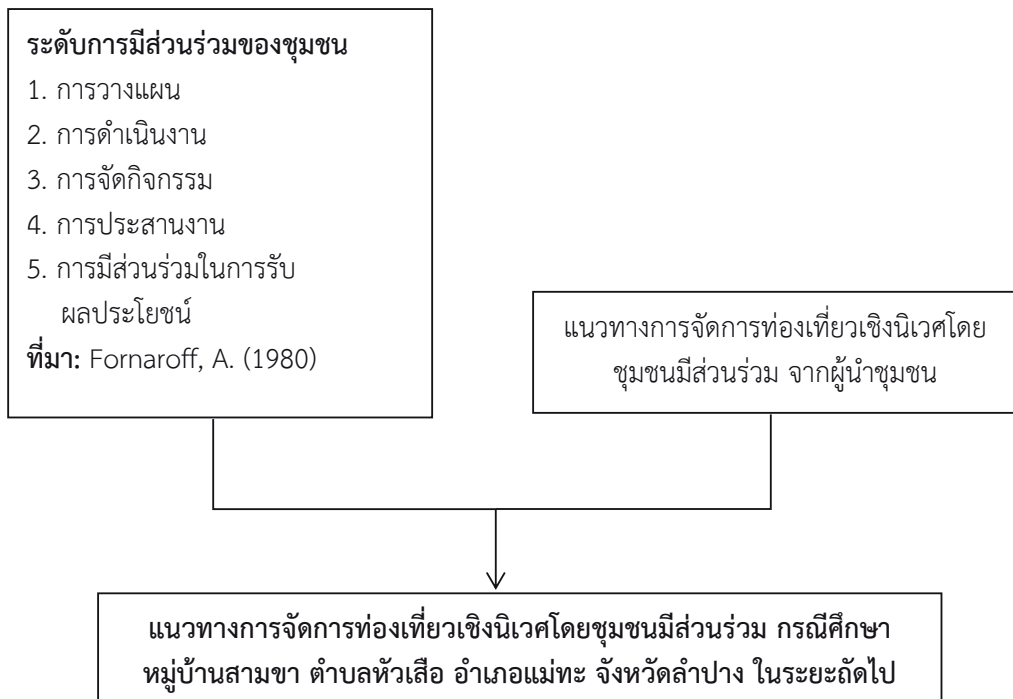
ในด้านต่างๆ และความคิดเห็นของผู้นำชุมชนต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน เพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนาในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วมในพื้นที่หมู่บ้านสามขา ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง เบื้องต้นสำหรับเป็นแนวทางในการพัฒนาในระยะถัดไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาเรื่องการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วมในพื้นที่หมู่บ้านสามขา ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง มีกรอบแนวคิดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาการวิจัยในครั้งนี้ คือ ประชากร หมู่บ้านสามขา ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง มีจำนวนทั้งหมด 1,198 คน (เทศบาลตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง, 2562) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการของท่าโร ยามาเน่ (Yamane, 1973)

$$n = \frac{N}{1+Ne^2}$$

เมื่อ n แทน ขนาดจำนวนกลุ่มตัวอย่าง
N แทน จำนวนประชากรและนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในจังหวัดลำปาง
e แทน ระดับความคลาดเคลื่อน

ดังนั้น แทนค่าในสูตร $n = 1+1,198 (0.05)^2 / 1,198$
 $n = 300$

ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 300 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Random Sampling) จากกลุ่มประชาชนในชุมชนหมู่บ้านสามขา และการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับนโยบาย จำนวน 3 คน ได้แก่ กำนันตำบลหัวเสือ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 บ้านสามขาและปราชญ์ท้องถิ่น

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 เครื่องมือตามวัตถุประสงค์ ได้แก่ 1) แบบสอบถามระดับความคิดเห็นของประชาชนที่ผ่านการตรวจสอบความสอดคล้องหรือดัชนี IOC (Item-Objective Congruence Index) (สมชาย วรภิเษมสกุล, 2554) ซึ่งได้ค่า IOC เท่ากับ 0.86 ผ่านเกณฑ์ดัชนีความสอดคล้องที่ต้องมีค่ามากกว่า 0.5 ขึ้นไป และ 2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำชุมชน

2.1 แบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ อาชีพ แบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-List)

ส่วนที่ 2 ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่ชุมชนบ้านสามขา ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ได้แก่ 1) ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน 2) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ 3) ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม 4) ด้านการมีส่วนร่วมในการประสานงาน และ 5) ด้านการมีส่วนร่วมในการร่วมรับผลประโยชน์ ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert's rating scale, 1967) เป็นแบบให้เลือกรับตอบ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

2.2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยมีคำถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปและสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่หมู่บ้านสามขา ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนกรกฎาคม - กันยายน 2562 ด้วยตัวเองทั้ง 300 ชุด และสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน 3 คน ได้แก่ กำนันตำบลหัวเสือ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 บ้านสามขา และปราชญ์ท้องถิ่น โดยใช้แบบสัมภาษณ์และเครื่องบันทึกเสียง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การสำรวจระดับความคิดเห็นประชาชน 300 ตัวอย่าง ใช้สถิติเชิงพรรณนาในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยการคำนวณค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคำตอบแต่ละด้าน และแต่ละข้อ แล้วแปรผลตามเกณฑ์ของ Best & Kahn (1993) ซึ่งมีค่าคะแนน ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	4.51 – 5.00	หมายถึง	มีส่วนร่วมมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย	3.51 – 4.50	หมายถึง	มีส่วนร่วมมาก
คะแนนเฉลี่ย	2.51 – 3.50	หมายถึง	มีส่วนร่วมปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	1.51 – 2.50	หมายถึง	มีส่วนร่วมน้อย
คะแนนเฉลี่ย	1.00 – 1.50	หมายถึง	มีส่วนร่วมน้อยที่สุด

ในขณะที่การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน 3 คน ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา เรียบเรียงและนำเสนอตามข้อเท็จจริง

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ผลการสำรวจความคิดเห็นต่อองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ชุมชนหมู่บ้านสามขา ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง พบว่า ประชาชนในชุมชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ชุมชนหมู่บ้านสามขา ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ด้านองค์ประกอบการมีส่วนร่วมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.65 โดยเรียงลำดับรายประเด็นจากค่าเฉลี่ยมากไปหาค่าเฉลี่ยน้อย ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80 ด้านความภูมิใจต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.71 ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.68 ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.64 ด้านการมีส่วนร่วมในการประสานงานในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.58 และด้านการมีส่วนร่วมในการร่วมรับผลประโยชน์จากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.47 ตามลำดับดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ชุมชนหมู่บ้านสามขา ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง

รายการ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
องค์ประกอบการมีส่วนร่วมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน			
1. ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	3.64	0.40	มาก
2. ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	3.68	0.49	มาก
3. ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว	3.80	0.31	มาก
4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประสานงานในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	3.58	0.50	มาก
5. ด้านการมีส่วนร่วมในการร่วมรับผลประโยชน์จากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน	3.47	0.53	ปานกลาง
6. ด้านความภูมิใจต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน	3.71	0.35	มาก
รวม	3.65	0.43	มาก

โดยประเด็นย่อยในแต่ละด้านมีรายละเอียดตามลำดับ ดังนี้

1. ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ 1) การรวมระดมแนวคิดที่มาจากต้นทุนทางระบบนิเวศ ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรมและภูมิปัญญาชาวบ้านของคนในชุมชน 2) แนวทางและการร่วมวางแผนความคิดการออกกฎ ระเบียบให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตามเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชน 3) การกำหนดมาตรการเพื่อจัดการผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบชุมชน 4) การกำหนดขอบเขตพื้นที่ทางธรรมชาติเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 5) การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบดูแลพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน 6) การจัดตั้งกลุ่มหรือชมรมดำเนินงานกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2. ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ 1) การรณรงค์การสร้างจิตสำนึกในการปลูกป่าเพื่อทดแทนป่าเสื่อมโทรมและการจัดสถานที่กำจัดขยะ 2) จุดทิ้งขยะหรือบริการจัดเก็บขยะอย่างพอเพียง 3) การปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน 4) การนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อลดปริมาณขยะที่ทำลายยาก 5) การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน 6) การประชาสัมพันธ์ในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน 7) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลและติดตามแก้ไขการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

3. ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมด้านประเพณีและวัฒนธรรม 2) การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมชมฝ้ายสร้างฝ้าย 3) การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเดินป่าศึกษาธรรมชาติ 4) การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมด้านหัตถกรรมพื้นบ้าน 5) การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมโฮมสเตย์

4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประสานงานในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ 1) การขายสินค้าต่างๆ เช่น อาหาร เครื่องดื่ม ผัก ผลไม้ 2) การจัดการที่พักแบบโฮมสเตย์ ร้านอาหาร การ

คมนาคนนส่ง 3) การซ้แจนนโยบายขององคกรภครฐให้ชุมชนรับรู้ทัวถึงกัน 4) การขอรับการสนับสนุนทางด้านการท่องเที่ยวจากผู้ที่เกี่ยวข้อง 5) การขอให้ภครฐและภครเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการให้ความรู้เพิ่มเติม 6) การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมในชุมชน

5. ด้านการมีส่วนร่วมในการร่วมรับผลประโยชน์จากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน ได้แก่ 1) การร่วมรับผลประโยชน์จากการดำเนินธุรกิจบริการที่พักโฮมสเตย์ที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว 2) การร่วมรับผลประโยชน์จากการบริการด้านอาหาร เครื่องดื่ม และของที่ระลึก 3) การร่วมรับคำชื่นชมจากภายนอกเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว 4) การได้รับความสะดวกสบายมากขึ้นเมื่อมีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน เช่น ระบบไฟฟ้า น้ำประปา ถนน 5) การร่วมรับผลประโยชน์จากการจัดการด้านพาหนะรับส่งนักท่องเที่ยว

6. ด้านความภูมิใจต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน ได้แก่ 1) การมีโอกาสได้เผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเอกลักษณ์เฉพาะในชุมชน 3) การมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ 4) ความประทับใจประสบการณ์และจิตสำนึกที่ดีต่อนักท่องเที่ยวโดยชุมชนเข้ามามีบทบาทในการอธิบาย บรรยายและนำชมกิจกรรมและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้ของชุมชนของตนเองได้

ส่วนที่ 2 ผลการสัมภาษณ์การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ชุมชนหมู่บ้านสามขา ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง จากผู้นำชุมชน 3 คน แบ่งวิเคราะห์รายประเด็นดังนี้

1) ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน

ผู้นำชุมชน เห็นว่าชุมชนต้องร่วมกันวางแผนศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาของคนในชุมชนเป็นอันดับแรก แล้วจึงมีการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เป็นระบบ เพื่อคงความเป็นธรรมชาติไว้เป็นระบบนิเวศที่สมบูรณ์ให้มากที่สุดเพื่อมีอากาศบริสุทธิ์ มีน้ำสะอาดและอาหารไว้ให้ชาวบ้านได้ใช้ในการอุปโภคและบริโภคและยังมีการส่งเสริมให้ชาวบ้านช่วยกันเก็บขยะ คัดแยกขยะและรวบรวมขยะเพื่อที่จะนำไปขาย ซึ่งจะช่วยสร้างรายได้ให้แก่คนในหมู่บ้านเพื่อเป็นการรักษาความสะอาดและระบบนิเวศที่สมบูรณ์ ชุมชนยังวางแผนด้านการจัดกิจกรรมโฮมสเตย์ เพื่อที่จะได้ช่วยให้ชาวบ้านมีรายได้และเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาเรียนรู้วิถีชีวิตของคนในหมู่บ้านสามขา แต่การจัดที่พักรับรองในรูปแบบโฮมสเตย์ยังมีชาวบ้านเข้าร่วมไม่มาก เนื่องจากชาวบ้านยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการที่พักในรูปแบบโฮมสเตย์

2) ด้านการพัฒนาการจัดการ

ผู้นำชุมชน เห็นว่าคนในหมู่บ้านสามขาส่วนใหญ่มีการอนุรักษ์ระบบนิเวศทางธรรมชาติให้สมบูรณ์มากที่สุด เพราะชาวบ้านแต่ละครัวเรือนยังคงต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติในการอุปโภคบริโภคของแต่ละครัวเรือน ชุมชนยังมีการให้ความรู้เรื่องระบบนิเวศทางธรรมชาติของชุมชนโดยปราชญ์ท้องถิ่นในทุกวันอาทิตย์ และมีผู้มีความรู้หมั่นเวียนกันมาให้ความรู้กับเยาวชนๆ รวมถึงคนในชุมชนๆ เป็นการเพิ่มพูนความรู้และและสภการณ์ในเรื่องต่างๆ เช่น ระบบนิเวศทางการท่องเที่ยวของชุมชนและวิถีชีวิตทางวัฒนธรรมของบ้านสามขา การสอนทำอาหาร การปลูกผักพืชสวนครัว เป็นต้น

3) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

ชุมชนเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือการกำหนดทิศทางการท่องเที่ยว มีการรวมตัวเพื่อจัดตั้งกลุ่มการท่องเที่ยวขึ้นในชุมชนและเปิดโอกาสให้คนในชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนและจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยว มีการจัดเวทีเสวนา การจัดประชุมและให้ความรู้กับคนชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว ดังนั้น ผู้ใหญ่บ้านจึงเล็งเห็นจุดอ่อนของชาวบ้านในเรื่องการให้ความร่วมมือในการเป็นเจ้าบ้านที่ดีว่าควรที่จะเปิดใจยอมรับเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและพร้อมที่จะให้ความรู้เพื่อให้ทุกคนในมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนบ้านสามขาเพื่อที่จะเป็นการรับทราบถึงข้อดี ข้อเสียเพื่อการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนต่อไป

4) ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยว

การส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน จะต้องคำนึงถึงความยั่งยืนเป็นหลัก เพื่อที่จะทำให้สถานที่ท่องเที่ยวของบ้านสามขาเป็นที่นิยมและยังคงความสมบูรณ์ไว้แต่เป็นสิ่งที่ยาก เพราะหากมีนักท่องเที่ยวแล้วสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ก็ต้องเข้ามาเรื่อยๆ ทั้งเส้นทางคมนาคม การควบคุมดูแลนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชยะ จึงต้องมีการควบคุมดูแล รักษาและทำให้สภาพแวดล้อมของหมู่คองสภาพเดิมให้มากที่สุด ทำการปลูกฝัง ลูก หลาน ให้คำนึงถึงการรักษาสภาพแวดล้อม สำหรับผู้นำชุมชน ก็ต้องคอยศึกษาค้นคว้าให้ความร่วมมือกับหน่วยต่างๆ ที่สามารถจะช่วยส่งเสริมพัฒนาชุมชนบ้านสามขาได้ เพื่อรักษาระบบธรรมชาติที่คงไว้ซึ่ง อากาศ น้ำ ป่าไม้ และอาหารที่สมบูรณ์ไว้ให้ลูกหลานต่อไป การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวนั้น จะเน้นแบบธรรมชาติหรือระบบนิเวศที่แท้จริง เพราะนักท่องเที่ยวที่เข้ามาจะได้รับเอาประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชาวชุมชนหมู่บ้านสามขาอย่างแท้จริงและนำไปปรับใช้ ทุกคนที่เข้ามาท่องเที่ยวหรือมาเยือนในหมู่บ้านสามขาจะต้องมีการขออนุมัติจากผู้ใหญ่บ้านสามขา ก่อน เพราะในพื้นที่ของชุมชนมีการทำงานกันอย่างเป็นระบบ การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชาวบ้านจะช่วยกันจัดการไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ จะช่วยกันวางแผน พัฒนา ไม่ว่าจะเป็นการสร้างฝาย การทำแนวป้องกันไฟไหม้ป่าหรือกิจกรรมท่องเที่ยวอื่นๆ ก็จะช่วยกันอย่างสมัครใจและมีผู้เฒ่าผู้แก่คอยเตรียมน้ำเตรียมอาหารรอเป็นหน่วยสนับสนุนอีกส่วนหนึ่ง

5) ผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อหมู่บ้านสามขา

ด้านผลกระทบทางลบจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน เช่น นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในหมู่บ้านอาจได้รับความสะดวกสบายและมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ครบครัน เนื่องจากหมู่บ้านสามขา ยังคงมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ดั้งเดิมของท้องถิ่น และส่วนมากนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาจะเป็นนักท่องเที่ยวที่มีถิ่นพำนักในเมืองใหญ่จึงต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกมาก และผลกระทบทางด้านชยะ เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในหมู่บ้านมากก็จะมีปัญหาเรื่องชยะตามมาด้วย

ด้านผลกระทบทางบวกจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ในเรื่องสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศของชุมชน หมู่บ้านมีการจัดการรองรับเรื่องชยะที่มาจากนักท่องเที่ยว เพื่อนำไปขายหรือนำชยะมารีไซเคิล บางชิ้นก็แยกนำถุงพลาสติกมาอัดแท่งขายเพื่อมีรายได้เสริม ทางด้านการท่องเที่ยวเมื่อมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามามากจึงมีหน่วยงานเข้ามาเสริมสร้างทักษะความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว

เชิงนิเวศ การอบรมมัคคุเทศก์น้อยให้แก่เยาวชนในหมู่บ้านสามขา ซึ่งจะช่วยให้เยาวชนมีความรู้มากขึ้นและมีการสร้างภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น วิธีการกำจัดแมลงโดยการใช้น้ำส้มควันไม้มาไล่ฉีดแมลงได้อีกด้วย รวมถึงการนำเศษอาหารมาทำปุ๋ยหมักมาทดแทนสารเคมีและทางด้านกิจกรรมโฮมสเตย์จะช่วยสร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้านเพิ่มได้อีกด้วย

อภิปรายผล

จากการศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วม กรณีศึกษา หมู่บ้านสามขา ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง มีประเด็นสำคัญจากการวิจัยเพื่ออภิปรายดังนี้

1. ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับมากในทุกด้าน ยกเว้น ระดับการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งผลการศึกษาระดับความเห็นนี้สอดคล้องกับความเห็นของผู้นำชุมชนที่พบว่า การจัดที่พักรับรองในรูปแบบโฮมสเตย์ยังมีชาวบ้านเข้าร่วมไม่มาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าชาวบ้านยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการที่พักในรูปแบบโฮมสเตย์ และสอดคล้องกับ Ralf (1995) ที่ชี้ให้เห็นว่าการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่น (Involvement of local community or People participation) ที่มีส่วนร่วมในการคิดวางแผนปฏิบัติตามได้รับประโยชน์ติดตามตรวจสอบตลอดจนร่วมบำรุงรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอันจะก่อให้เกิดผลกระทบและผลประโยชน์ในท้องถิ่น ทั้งกระจายรายได้การยกระดับคุณภาพชีวิตและการได้รับผลตอบแทน เพื่อกลับมาบำรุงรักษา อนุรักษ์ และจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วยและในที่สุดชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพท้องถิ่นในที่นี้เริ่มต้นจากระดับรากหญ้า (Grass root) จนถึงการปกครองท้องถิ่นอาจรวมไปถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องจึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน (Community participation-based tourism) อย่างทั่วถึง หรือผลการศึกษาของ Cohen & Uphoff (1981) ที่กล่าวว่า นอกจากการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) และความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย

2. แม้ว่าระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวจะอยู่ในระดับมาก แต่ผลจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ยังพบว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วม กรณีศึกษา หมู่บ้านสามขา ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง จำเป็นต้องได้รับการสื่อสารและเพิ่มเติมความรู้ให้เข้าใจตรงกันเพื่อแนวทางในการพัฒนาที่ไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมา ได้แก่ Sheikh (2010) ระบุว่า การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวต้องสามารถวัดผลกระทบทางระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมของการพัฒนาท่องเที่ยวในถิ่นที่อยู่ของชุมชนถึงการวางแผนจะต้องป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศและวิถีชีวิตทางวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน ถือเป็นสิ่งสำคัญในการรักษาเอกลักษณ์ทางการท่องเที่ยวของชุมชน และจำเป็นต้องมีการทบทวนผลกระทบต่อระบบนิเวศทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านต่างๆ ที่จะต้องไม่ก่อผลเสียในภายหลัง และจะต้องกำหนดขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความสมดุลของสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นข้อจำกัดของการพัฒนา และการศึกษาของ Buhalis (2000) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมต่อการบริการเสริมในแหล่งท่องเที่ยวเป็นบริการที่

นอกเหนือจากบริการขั้นพื้นฐานสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น ธนาคาร ไปรษณีย์ โรงพยาบาล ร้านอินเทอร์เน็ต เป็นต้น โดยปกติการบริการนี้ทางภาครัฐจะเป็นผู้จัดหาและพัฒนา เพื่อบริการแก่ประชาชนของตนเอง ซึ่งถือได้ว่าเป็นผลพลอยได้ในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ยังมีความต้องการด้านร้านอาหารและเครื่องดื่มที่มีจำนวนเพียงพอและมีการบริการอาหารพื้นเมืองของท้องถิ่นอีกด้วย และประชาชนมีส่วนร่วมในการได้ร่วมปรับปรุง พัฒนาทำความสะอาดห้องสุขาสาธารณะที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวตามจุดต่างๆ อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

การศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วมกรณีศึกษา หมู่บ้านสามขา ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ในครั้งนี้เป็นการศึกษาในระยะเริ่มต้นที่ยังต้องการการวิจัยต่อเนื่อง โดยผลการศึกษาในเบื้องต้นนี้สามารถใช้เป็นหลักฐานอ้างอิงและเป็นข้อมูลในการสื่อสารสำหรับหน่วยงานหรือชุมชนเองที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในครั้งถัดไป ควรที่จะศึกษาในรูปแบบการระดมความคิดเห็นร่วมกันของทุกฝ่ายที่จะมีส่วนเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานราชการในท้องถิ่น นักวิจัย รวมไปถึงเอกชนที่จะได้รับประโยชน์จากการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ เพื่อร่วมกันศึกษาการกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ชุมชน และแนวทางการกำหนดรูปแบบเส้นทางการท่องเที่ยวของชุมชนใกล้เคียงเพื่อเชื่อมโยงให้ครอบคลุม

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). **สถานการณ์การท่องเที่ยวไทย**. สืบค้นเมื่อ 18 มีนาคม 2562, จาก http://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=7114.
- การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน. (2554). **โครงการวิถีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของเครือข่ายองค์กรชุมชนท้องถิ่นจังหวัดนครศรีธรรมราช**. สืบค้นเมื่อ 3 เมษายน 2562, จาก <http://www.oknation.net/blog/SIAM1932/2011/03/27/entry-2>.
- การท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง. (2562). **ข้อมูลการท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง**. สืบค้นเมื่อ 22 มีนาคม 2562, จาก <http://www.lampang.go.th/travel/data/placetour/maetha.htm>.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2544). **แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ**. กรุงเทพฯ. บุญเรือน เฒ่าคำ. (2562, 9 กันยายน). ผู้ใหญ่บ้าน. หมู่ที่ 6 บ้านสามขา ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง. สัมภาษณ์.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). **การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: เพรสแอนด์ดีไซท์จำกัด.
- สมชาย วรจิเกษมสกุล. (2554). **ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์**. อุดรธานี: อักษรศิลป์.

- สำนักงานเทศบาลตำบลหัวเสือ. (2562). **ข้อมูลทั่วไป หมู่ที่ 6 บ้านสามขา ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง**. สืบค้นเมื่อ 22 มีนาคม 2562, จาก <http://www.huasuea.go.th/html/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=1>.
- อภิญา กังสนารักษ์. (2544). **รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในองค์กรที่มีประสิทธิภาพระดับคณะของสถาบันอุดมศึกษา**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Best, J., & Kahn, J. V. (1993). **Research in education (7th ed.)**. Boston: Allyn and Bacon.
- Buhalis, D. (2000). **Strategic use of information technologies in the tourism industry**. Tourism Management. Essex: Pearson Education.
- Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1981). **Rural development participation: concept and measure for project design implementation and evaluation: rural development committee center for international studies**. New York: Cornell University Press.
- Fornaroff, A. (1980). **Community involvement in health system for primary health care**. Geneva: World Health Organization.
- Likert, R. (1967). **The method of constructing and attitude scale. reading in attitude, theory, and measurement**. New York: Wiley & Son.
- Ralf, B. (1995). **Director, International centre for ecotourism research**. Gold Coast, Australia: Griffith University.
- Sheikh, S.A. (2010). **Impact of Tourism in Cox's Bazar, Bangladesh**. (Abstract). Master in Public Policy and Governance Program Department of General and Continuing Education North South University, Bangladesh.
- Yamane, T. (1973). **Statistics an introduction analysis**. New York: Harper & Row.